

MEĐUNARODNI ODNOSI

Nevena Anđelković*
Milica Jovanović**

UDK: 316.776.33:070(497.11)“2020”
UDK: 316.648:32.019.5
DOI: 10.5937/MegRev2303219A
Originalni naučni rad
Primljen 20.01.2023.
Odobren 30.09.2023.

TEORIJA USPOSTAVLJANJA DNEVNOG REDA KROZ ANALIZU SADRŽAJA DNEVNE ŠTAMPE U SRBIJI – NA PRIMERU NEREDA U ĐENOVI

Sažetak: Sa razvojem medija razvijala se i medijska manipulacija. Uticaj medija danas na javno mnjenje je veliki. Kroz istoriju postojanja medija do danas plasirane poruke su imale za cilj prodiranje u podsvest primaoca. Teoretičari, pristalice sociocentričnog i medijacentričnog pristupa na suprotnim su stranama, ali se u jednome slažu, a to je činjenica da su mediji u mnogome uticali i promenili živote ljudi savremene civilizacije. U istraživanjima društvenih pojava i procesa, metod naučnog ispitivanja, ima široku primenu i pogodan je za analizu sociološko-medijskih fenomena. Analiza sadržaja obuhvatila je sve novinske tekstove, dnevnih novina *Politika*, *Danas* i *Blic*, u periodu od 13.- 19. 10. 2010. godine, kojom je utvrđen način na koji su mediji javnosti predstavili događaj nereda u Đenovi. Medijsko preoblikovanje slike stvarnosti, je potvrđeno na primeru incidenta koji se dogodio na utakmici između reprezentacije Srbije i Italije, dana 12. 10. 2010. godine. Cilj istraživanja je utvrditi način i obim na koji su mediji javnosti predstavili događaj. Mediji su u nedovoljnom obimu i na neadekvatan način izveštavali javnost u Srbiji.

Ključne reči: mediji, medijska manipulacija, Agenda setting theory, neonacistički ideološki diskurs, neredi u Đenovi.

1. UVOD

Teorija uspostavljanja dnevnog reda (Agenda Setting Theory) kroz analizu dnevne štampe u Srbiji- na primeru nereda u Đenovi, obuhvata teorijski okvir koji sadrži pojašnjenje osnovnih pojmova (komuniciranje, mediji...) i metodološki okvir rada. Poznavanjem medijske komunikacije lako se otkriva indoktrinacija.¹ Uticaj medija na kulturološki diskurs

* Master, studentkinja doktorskih studija, Filozofski fakultet Univerziteta u Nišu, Srbija; n.andjelkovic-16741@filfak.ni.ac.rs

** Master, studentkinja doktorskih studija, Filozofski fakultet Univerziteta u Nišu, Srbija; milica.zurnalista.90@gmail.com

¹ „Reč izvedena iz latinske reči *doctrinare*, što znači podučavati (pre svega u hrišćanskoj religiji a zatim u svemu ostalom)“ (Šušnjić, 1976: 157).

je razvio potrebu za nastanak novih komunikoloških teorija. U radu su prikazane osnove Teorije uspostavljanja dnevnog reda. Ona je jedna od značajnijih teorija komunikacije, neophodna za pravilno razumevanje medijskog diskursa XXI veka. Zadatak i funkcija medija je da formuliše dnevni red - *public issue*. Putem dnevnog reda pravi se selekcija izvora informacija i tema koje će postati predmet javnih rasprava. Autori ove teorije Mek Kombs (Maxwell E. Mc Combs) i Šo (Donald L. Shaw) ukazuju na značaj medija prilikom uspostavljanja dnevnog reda svake političke kampanje, utičući na važnost stavova o političkim pitanjima (Mc Combs, Shaw, 1972:178). S obzirom da mediji određuju šta će i na koji način biti predstavljeno javnosti, i da postoje određene subkulturne društvene grupe sa izvesnim neonacističkim obeležjima, čak i danas u Srbiji XXI veka (Anđelković, 2014), značajno je ustanoviti kakav stav mediji zauzimaju. I da li ovaj diskurs podržavaju transparentno ili prikriveno (minimiziranjem realne slike stvarnosti). Drugi deo rada obuhvata empirijsko istraživanje štampanih medija u Srbiji. Kao istraživački metod upotrebljen je metod analize sadržaja.

2. TEORIJSKI OKVIR ISTRAŽIVANJA

Komuniciranje sagledavamo kao verbalno ili neverbalno, a komunikaciju kao poruku. Verbalno se odvija posredstvom jezika, dok neverbalno predstavlja sve ono što se ne može iskazati jezikom (mimika, izraz lica...).

Posmatrajući naučne discipline o pojmu komuniciranje uočavamo dve teorijske paradigme: socio-antopološka i matematička. Prva posmatra komuniciranje kao interakciju u kojoj najmanje jedan učesnik poseduje svest. Eko (Umberto Eco) je zagovornik stava da je svaka informacija uvek prvo signal, a da se tek ljudskom upotrebom kodira u poruku (Radojković, Đorđević prema Eko, 2005:40). I drugi teoretičari dele mišljenje Eka: Benze (Maks Benze), Hamvaš (Hamvaš Bela), Vajt (White A. Robert), Moris (Moris Čarls) i mnogi drugi. (Radojković, Đorđević, 2005:34-42). Dok matematička sagledava proces komuniciranja na drugi način: osim ljudi, subjekti komuniciranja mogu biti životinje i mašine, svi sistemi sposobni da selektivno reaguju na informaciju kao nadražaj. Među prvim matematičkim teorijama informacija su teorije Hartlija (Ralf Hartley)² i Vinera (Norbert Wiener), nastale početkom XX veka.³ U naučnoj teoriji dve su suprotne škole mišljenja: sociocentrična i medijacentrična. Ideja o medijacentričnom pristupu je da su glavnu ulogu u društvenim promenama imale nove komunikacione tehnologije (Radojković, Miletić prema Kvejl, 2005:10). Sa pojavom novog medija dešava se određena promena (primer: pronalazak štamparske prese uslovio je pojavu birokratije). Suprotan pristup je onaj prema kome su pokretači društvenih promena potekli iz sfere proizvodnje, koja reflektuje materijalne uslove života. Prema Makluanu (Marshall McLuhan), koji je jedan od najradikalnijih zagovornika medijacentričnog pristupa, izum štamparske prese bio je pokretač promena koje su iznedrile nacionalističke ideologije (Radojković, Miletić, 2005:10,11).

U oblasti komunikacije, medij predstavlja tehničko sredstvo za slanje poruke pošiljaoca primaocu. Propagandno delovanje pored svih pozitivnih efekata koje ima (propaganda koja ima za cilj stvaranje empatije prema starijoj populaciji, bolesnima i etničkim manjinama

² (Hartley, 1928: 535-563).

³ (Norbert, 1973).

ili efekti popularizacije ekologije, sporta, vrednosti kulture, lepih manira...) poseduje jednu veliku negativnu osobinu. A to je sklonost ka ubeđivanju, nametanjem stavova, verovanja i načinima ponašanja (Isaković, 1991:129).

Mediji prodiru u sve sfere društva - u politiku, ekonomiju, kulturu, sport, svakodnevni život i utiču na promene stavova, mišljenja i uverenja.⁴

Jedna od mnogih komunikoloških teorija Teorija uspostavljanja dnevnog reda (Agenda Setting Theory), uzeta je u obzir za ovaj rad jer se njome dokazuje da predmet javnih rasprava potiče od postavljanja dnevnog reda u uredništvu medija. Teoriju su 1972. godine postavili Mek Kombs i Šo (McCombs, Shaw, 1972). Uticaj medija je u teoriji informacija definisan kao kumulativan proces koji utiče na promene u svesti primaoca informacija. Kao odgovor na uticaj medija pojavljuje se Teorija o funkciji uspostavljanja dnevnog reda (Radojković, Đorđević, 2005: 223-228). Medijski efekti/ uticaji su ograničeni ljudskom voljom. Ukoliko čovek odluči da konzumira medije biće izložen informacijama, koje su u dnevnom redu postavljene. Samim tim podložan uticajima. Postavljanje dnevnog reda jedan je od važnih aspekata masovnog komuniciranja. Medijski efekti/ uticaji predstavljaju moć medija koju ostvaruju bavljenjem ili prikriivanjem određene teme. Mediji na taj način uzrokuju ili sprečavaju bavljenje javnosti određenom temom u društvu. Možda mediji ne utiču na način kako da mislimo, ali sigurno utiču na to o čemu da mislimo (McCombs, Shaw prema Cohen, 1972: 177).

Poznavanje metodologije postavljanja agende je značajno za uredništvo medija, budući da pri izboru informacija i načinima njihovog prikazivanja, ona ima značajnu ulogu u oblikovanju medijske slike stvarnosti (Kleinnijenhuis, Rietberg, 1995).

Lipman (Walter Lippman) je u svom delu *Javno mnjenje* napomenuo da mediji javnosti predstavljaju samo slike o realnosti, nepotpune i nejasne. On je 1922. godine, navodio da putem medija javnost dobija samo refleksiju stvarnosti. Napominje da postoje i pozitivni efekti, a ne samo negativni. Oni se ogledaju u nameri da se ukaže na važnost informacija korisnih za ljude, a razvojem tehnologija i Interneta sve su manji negativni efekti ove i sličnih teorija. Zato masovni mediji neće biti jedini kreatori agende javnih pitanja. Selekcija će se vratiti u domen odluke pojedinca koji će sam odabrati izvor informacija (Radojković, Đorđević prema Lippmann, 2005:15). Ova teorija o jakim medijskim efektima, sugerise na zaključak da medijski dnevni red postaje i javni dnevni red.

3. NEONACISTIČKI IDEOLOŠKI DISKURS

Boško Jakšić u delu *Evropski marš* ukazuje da kao deo desnog ekstremizma, neonacizam nije samo domaći, već i globalni problem (Jakšić, 2011). Na istu temu pišu u svom istraživanju autori Esbensen (Finn- Aage Esbensen) i Makson (Cheryl L. Maxson) koji ukazuju na

⁴ U nastavku su navedena istraživanja koja ukazuju na medijske uticaje. Uticaj na politiku: Uticaj masovnih medija na politiku (Salh, 2017: 195); Mediji između biznisa, politike i odgovornosti prema javnosti (Veljanovski, 2011: 405-418); Uticaj na ekonomiju: Uticaj medijskih sredstava na precepciju i evaluaciju oglašanih brendova (Jovanović Dimitriadis, 2015). Uticaj na kulturu: Uticaj medija na koncept realnosti i kulturne obrasce ponašanja (Radović, Jovanović, 2015). Uticaj na sport: Sport i savremene tehnologije: Upotreba novih medija u sportu (Šurbatović, 2014). Uticaj medija na svakodnevni život: Uloga medija u konstruisanje društvene stvarnosti (Nišić, Plavšić, 2014).

prisustvo neonacističkih organizacija u zapadnim zemljama, ali i u zemljama Bliskog istoka (Esbensen, Maxon, 2012). Ova ideologija je prisutna i u Srbiji XXI veka na šta ukazuje autor-ka Mirna Laković u svom radu *Kako ekstremizam peva- muzika u službi fašizma i neonacizma* (Kisić prema Laković, 2020:42). Neonacizam je ideologija ekstremne desnice zasnovana na rasnoj, političkoj, nacionalnoj i religijskoj netrpeljivosti.

U Srbiji XXI veka prisutan je levi i desni ekstremizam iako je odnos države prema njima negativan, oni ipak egzistiraju što potvrđuju prethodno navedeni naučni radovi. Termin ekstremizam označava zauzimanje krajnjeg stava u nekom pitanju, pokretu. Ekstremna shvatanja javljaju se u različitim oblicima društvenog i političkog života (Miljković, 1975:274). Desni ekstremizam je u *Političkoj enciklopediji* definisan kao pojam koji podrazumeva superiornost i inferiornost između pojedinaca i grupa, i potpuno odbacivanje ideje o društvenoj jednakosti. Politika ekstremne desnice uključuje autoritarnost, rasizam, ksenofobiju... To je ideologija koja ističe jednu naciju, kao apstraktnu kategoriju nasuprot drugim nacijama (interesi jedne ostvaruju se na račun druge nacije). Pristalice ove ideologije deluju protiv slobode i ravnopravnosti. Kao i svaka druga ideološka dogma njena intencija je da obuhvati što više onih koji će se za nju zalagati. (Isto, 1975: 602). U pokušaju da definišemo pojam neonacizma, uzimamo u obzir da je on konglomerat različitih, protivrečnih ideologija, što otežava njegovo preciznije definisanje. Sa jedne strane on prihvata pojedine tradicionalne vrednosti fašizma i nacizma, a sa druge se zalaže za kvazi-demokratiju. Konfuziju dodatno unosi prihvatanje ideja koje su tipično levičarske, poput socijalne pravde i revolucije (Kisić, 2020:14). Ideologiju koja je bila pogubna za celokupno čovečanstvo, neonacisti oživljavaju i u XXI veku.

Ekstremna leвица je ideologija koja predstavlja pojam u složenim društvenim odnosima, ispoljava nestrpljenje u preovladavanju teškoća i rešavanju složenih protivurečnosti u društvu. Pristalice ove ideologije ističu takav program političke akcije koji je neostvariv, zbog postojećih društvenih odnosa. Ekstremna leвица, u ovom smislu, samo je privid i na rečima revolucionarna. Od sredine 60- tih godina pojavile su se u mnogim zemljama različito angažovane grupe sa sličnim usmerenjima, koje predstavljaju tipičan primer levog ekstremizma. Kao deo političkog rečnika termin se upotrebljava u negativnom smislu. Ideje su liberalne, napredne, smelije i novije u odnosu na grupe čije se ideje kvalifikuju kao ekstremno desničarske. Ekstremna leвица teži ka individualnoj i kolektivnoj slobodi, jednakosti, solidarnosti, zahteva korenitu transformaciju društva. Teži ka društvu slobode, jednakosti i solidarnosti što je suprotno od ideja grupa ekstremne desnice. Ekstremna desnica (fašisti, nacisti...) na političkoj lestvici stoji nasuprot ekstremnoj levisci: komunisti koji slede učenja Lenjina, anarhisti... (Isto, 1975:505).

Identifikujući se sa nacističkom ideologijom, društvene grupe sa neonacističkim idejama koriste se simbolima svojih ideoloških prethodnika. U radu *Simboli i propaganda nacizma i neonacizma* definisane su ideje neonacizma. On kao i nacizam, sadrži ideje nacionalizma: antisemitske, rasističke, ksenofobične, militarističke i homofobične pretenzije (Anđelković, 2014:83).

Ideologija neonacizma doživljava ekspanziju u savremenom društvu, a veoma moćno mobilizaciono sredstvo su i navijačke grupe. U nastavku teksta, u metodološkom okviru, navedena su istraživanja koja na to ukazuju.

Simbolika se oduvek koristila za označavanje identiteta i potvrdu privrženosti određenoj društvenoj grupi (Kaneti, 2010:183). Društvene grupe sa izvesnim neonacističkim obe-

ležjima koriste transparentnu ali i prikrivenu simboliku. Transparentna je ona koju je koristio prevashodno Hitler (Adolf Hitler): rune. Prikrivena simbolika neonacizma ogleda se u numeričkim simbolima: primer je broj 18- predstavlja slova A i H, što su inicijali njihovog ideološkog prethodnika, koji se koristi u vlastitim imenima grupa sa izvesnim neonacističkim obeležjima. Primer je engleska organizacija koja deluje i u Srbiji, *Combat 18* (Anđelković, 2014:54-68).

Javno tužilaštvo Srbije je zatražilo još u septembru 2009. godine zabranu ekstremnih desničarskih grupa. Problem delovanja pokreta i grupa ovakve orijentacije jeste upravo agresija koju ispoljavaju na ulicama, na sportskim stadionima, sa izrazito rušilačkim nastojanjima. Kroz svoj program oni pokušavaju da ostvare i da propagiraju ideje nacizma po ugledu na Hitlerovu ideologiju. U Službenom glasniku republike Srbije 2009. godine (Sl. glasnik RS, br. 41/2009) objavljen je izglasani *Zakon o zabrani manifestacija neonacističkih ili fašističkih organizacija i udruženja i zabrani upotrebe neonacističkih i li fašističkih simbola i obeležja*.⁵

4. METODOLOŠKI OKVIR RADA

Definisanje problema istraživanja obuhvata propagiranje neonacističke simbolike posredstvom medija. Da li se mediji uopšte bave tim problemima? Analizom sadržaja medijskog izveštavanja pokušaćemo da ustanovimo da li mediji u Srbiji prepoznaju važnost ovog problema. Analiza sadržaja se koristi u teorijskim i empirijskim istraživanjima, zasnovana na tehnici prikupljanja podataka o različitim formama simboličko-društvenog komuniciranja. Metod analize sadržaja koji je primenjen u istraživačkom postupku je: kvalitativan i kvantitativan (Radović,2018:237). Analiza sadržaja je samostalna operativna metoda, a za merni instrument uzet je protokol analize koji je za ovu priliku konstruisan. Protokol analize služi za prebrojavanje jedinica sadržaja kod analize sadržaja (Miljević, 2007:236).

Cilj istraživanja je analiza načina na koji dnevna štampa izveštava o incidentu koji se dogodio 12.10.2010. godine na kvalifikacionoj utakmici između reprezentacija Srbije i Italije, odigranoj u Đenovi (Italija) za učešće na prvenstvu: EURO 2012.

Incident su izazvali navijači reprezentacije Srbije. Učesnik nereda bio je i Ivan Bogdanov, pripadnik subkulturne društvene grupe sa izvesnim neonacističkim obeležjima Krv i Čast (Blood and Honour). Krv i Čast je neonacistička organizacija osnovana u Velikoj Britaniji, za čijeg osnivača se smatra Donaldson⁶ (Ian Stuart Donaldson) (Alcantara,2015). Cilj kvalitativne analize je utvrditi i zastupljenost novinskih tekstova o samom incidentu. Analiza obuhvata dva najtiražnija ozbiljna dnevna lista Politika i Danas, i jedan tabloid Blic, u periodu 13.10.2010. godine do 19.10.2010. godine.

Zadatak kvantitativne analize je utvrditi zastupljenost novinskih tekstova u dnevnim novinama u analiziranom periodu, a u vezi sa incidentom koji se dogodio na predmetnoj utakmici. Ispitati kvalitativnom analizom na koji način su dnevne štampane novine u svojim objavljenim tekstovima informisali javno mnjenje o incidentu koji se dogodio. Analizira obuhvata celokupni sadržaj dnevnih listova. Kvalitativnom analizom ispituju se izjave pripadnika određenih društvenih grupa: da li imaju negativan ili pozitivan stav u odnosu na

⁵ Detaljnije pogledati: <https://pravno-informacioni-sistem.rs/arhslgl/numberOverview/sgarh/20608>

⁶ Više o Donaldsonu na sajtu: imdb.com/name/nm1790741/bio

predmetni događaj. Podela izjava pripadnika društvenih grupa: predstavnici vlasti, predstavnici opozicionih partija, nevladinih organizacija, predstavnici domaćeg fudbala, predstavnici inostranog fudbala i ostali. Jedinica analize je novinski tekst. Postavljanjem hipoteze pretpostavlja se da su analizirane dnevne novine u nedovoljnom obimu izveštavale o incidentu u Đenovi (Italija), kao i da su zauzele negativan kritički stav prema delovanju navijača. Izvor je arhiva Narodne biblioteke Stevan Sremac u Nišu.

5. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Ranije objavljena istraživanja ukazuju da je fudbal disciplina koja je postala predmet analize u studijama iz oblasti sociologije, filozofije, kulture i antropologije. Fudbal privlači pažnju velikog broja ljudi, dakle svojstvena joj je masovna publika⁷. U istraživanju Ivana Đorđevića, *Antropolog među navijačima*, napominje se da je fudbal postao predmet naučnih istraživanja negde 1960- tih godina. Autor navodi da su *nacionalistički navijački huliganizam* nedovoljno analitički obrađene pojave. Ideja ovog istraživanja bila je utvrditi važnost uloge navijača u realizaciji nacionalističkih projekata. Analiza vodi ka zaključku da je nacionalistička ideologija i dalje postoji u Srbiji i Hrvatskoj. Autor upozorava da moramo imati u vidu da su trendovi poput porasta nacionalizma, ksenofobije, rasizma i mržnje postali fudbalska svakodnevnica širom Evrope (Đorđević, 2015).

Istraživanje, u okviru ciklusa naučnih projekata između 2011. i 2014. godine, ukazuje na postojanje nasilja na utakmicama i na činjenicu da je to danas aktuelan globalni problem. Autori navode da je ova vrsta nasilja motivisana nacionalnom, rasnom mržnjom i netrpeljivošću. Istraživanje sa naslovom *Povezanost napada na sportske sudije i prekida sportskih priredbi u republici Srbiji* ukazuje na veliki broj prekinutih sportskih utakmica u periodu od 2003. do 2012. Godine (Subošić, Vučković, Milojković, Kekić, 2013).

Duško Vejnović je u istraživanju objavljenom 2014. godine, *Nasilje i sport – uzroci, posledice i strategije prevazilaženja*, ukazao na određene modele koji objašnjavaju nasilje u sportu. Dosada, imitacija, siromaštvo, kolektivna psihologija, su modeli kojima autor objašnjava uzroke i motive za nasilje. U istraživanju autor ukazuje da je sport važno sredstvo političke propagande. Interesantno je i to da se za incident koji se dogodio u Đenovi, 12.10.2010. godine, kao organizatori navode plaćeni navijači. Autor pravi jasnu razliku između navijača i plaćenih navijača. U istraživanju objašnjava da su plaćeni navijači oni koji dobijaju novčanu nadoknadu za koreografiju koja je planski unapred pripremljena (Vejnović, 2014).

Političke ideologije fudbalskih navijača, istraživanje objavljeno na Univerzitetu u Zagrebu, na Kineziološkom fakultetu, autora Balać Domagoja ukazuje da su fudbal i politika oduvek bili povezani. Autor ukazuje na postojanje levo i desno orijentisanih navijača. Ekstremno desno orijentisane grupe izražavaju rasističke stavove. Među navijačima leve orijentacije vide se simboli komunizma, dok se među navijačima desne orijentacije vide simboli nacizma i fašizma... (Balać, 2020).

Na osnovu pomenutih istraživanja zaključujemo da postoji jasna i nedvosmislena veza između pojedinih navijačkih grupa i neonacističke ideologije, koju oni simbolikom propa-

⁷ Finalnu utakmicu UEFA Lige šampiona 2014. godine, u Lisabonu, pratilo je 380 miliona ljudi, iz više od 200 zemalja širom sveta. Detaljnije na sajtu: https://www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/competitions/Final/02/11/18/28/2111828_DOWNLOAD.pdf

giraju na utakmicama. Koliko se mediji bave ovom temom ispitujemo, u daljem tekstu, u analizi sadržaja dnevne štampe.

Kvantitativnom analizom sadržaja, s obzirom na postavljene ciljeve i zadatke istraživanja, pregledani su svi novinski tekstovi. Na osnovu analize utvrđen je broj zatupljenih tekstova o predmetnoj temi i ostalim aktuelnim temama. Kategorije društvenih grupa su predstavnici vlasti, predstavnici opozicionih partija 2010. godine, izjave nevladinih organizacija, predstavnici domaćeg fudbala, predstavnici inostranog fudbala i ostali (umetnici, psiholozi, sociolozi, advokati...).

Tabela 1 –Struktura uzorka s obzirom na ukupan broj objavljenih novinskih tekstova u predmetnoj dnevnoj štampi⁸.

Ukupno	Dnevne novine			
	DANAS	BLIC	POLITIKA	Ukupno
13.10.2010.	133	156	123	412
14.10.2010.	120	158	117	395
15.10.2010.	112	111	115	338
16.10.2010.	137	156	132	288
17.10.2010.		162	94	393
18.10.2010.	108	139	115	362
19.10.2010.	104	154	134	392
Ukupno	714	1036	830	2580

Na osnovu predstavljenih podataka iz tabele 1, uočava se da je u sva tri dnevna lista, u periodu od sedam dana objavljeno je ukupno 2580 novinskih tekstova. Dnevni list Danas je 16. i 17. 10.2010. godine izdao dvobroj.

Tabela 2- Struktura uzorka s obzirom na ukupan broj objavljenih tekstova o incidentu u Đenovi.

Novinski tekstovi	Dnevne novine			
	DANAS	BLIC	POLITIKA	Ukupno
Tekstovi o incidentu				
13.10.2010.	/	/	1	1
14.10.2010.	8	14	20	42
15.10.2010.	6	6	6	18
16.10.2010.	7	4	8	12
17.10.2010.		8	4	19
18.10.2010.	4	4	2	10
19.10.2010.	3	1	3	7
ukupno o incidentu	28	37	44	109

⁸ Analizirano je ukupno 2580 novinskih tekstova u tri dnevna lista: Danas (714 tekstova), Blic (1036 tekstova), Politika (830 tekstova), u periodu od 13. do 19.10.2010. godine.

Od ukupno objavljenih novinskih tekstova dana 13.10.2010. godine u Danasu objavljeno je 0%, u Blicu 0% i u Politici 0.81% tekstova o incidentu. Narednog 14.10.2010. godine u Danasu objavljeno je 6.67%, u Blicu 8.86% i Politici 17.09%. Dana 15.10.2010. godine u Danasu objavljeno je 5.36%, u Blicu 5.41% i u Politici 5.22% tekstova o incidentu. List Danas je objavio dvobroj 16. i 17.10.2010. godine sa 5,11% objavljenih tekstova o incidentu. Dana 16.10.2010. godine u listu Blic objavljeno je 2.56%, u Politici 6.06% tekstova o incidentu. Dana 17.10.2010. godine u Blicu objavljeno je 4.94%, u Politici 4.26% tekstova o incidentu. Narednog, 18.10.2010. godine u Danasu objavljeno je 3.7%, u Blicu 2.88% i u Politici 1.74% tekstova o incidentu. Poslednjeg analiziranog dana, 19.10.2010. godine objavljeno je u Danasu 2.88%, u Blicu 0.65% i u Politici 2.24% o incidentu.

Tabela 3- Struktura uzorka, s obzirom na ukupan broj tekstova zastupljenih na naslovnim stranama o incidentu u Đenovi i naslovnih tekstova o ostalim aktuelnim temama, koje se nalaze u novinama a predmet su analize.

Naslovi na naslovnoj strani	Dnevne novine			
	DANAS	BLIC	POLITIKA	Ukupno
O incidentu u Đenovi				
13.10.2010.	/	/	/	/
14.10.2010.	/	1	1	2
15.10.2010.	2	1	1	4
16.10.2010.	2	1	1	2
17.10.2010.		1	3	6
18.10.2010.	1	1	/	2
19.10.2010.	/	/	1	1
	5	5	7	17
O ostalim aktuelnim temama				
13.10.2010.	8	5	7	20
14.10.2010.	7	3	6	16
15.10.2010.	5	5	5	15
16.10.2010.	12	4	6	10
17.10.2010.		4	4	20
18.10.2010.	12	3	7	22
19.10.2010.	9	5	4	18
	53	29	39	121
Ukupno	58	34	46	138

Analiza ukazuje na to da su štampani mediji obrađivali temu incident u Đenovi, kojeg su izazvali navijači reprezentacije Srbije. Dnevni list Danas predstavio je javnosti da je za događaj u Đenovi osnovni uzrok navijačka grupa, na čelu sa Ivanom Bogdanovim, stoga zauzima negativan kritički stav prema ovom događaju sa ukupno 28 tekstova koji se bave temom, koji čine 3,92% od ukupnog broja predstavljenih tekstova u ovom dnevnom listu. Od ukupnog broja tekstova koji se bave analiziranom temom, 2 se odnose na pozitivan stav podrške, gde

je list javnosti predstavio izjavu Ivana Bogdanova, koji sebe naziva srpskim huliganom...U listu Danas, od ukupno 28 novinskih tekstova o incidentu, 26 se odnose na negativan kritički stav, a 2 na stav podrške. Dana 14.10.2010. godine predstavljeni tekstovi o incidentu bili su 87.5% sa kritikom, a 12.5% tekstovi podrške i to se odnosi na objavljen tekst u kome navijači govore svoje stavove o predmetnoj utakmici. Dana 15.10.2010. godine svi tekstovi bili su sa negativnim, stavovima kritike predmetnog događaja. U tekstovima objavljenim u dvobroju, 16. i 17. 10.2010. godine, koji je objavio list Danas, bilo je 100% kritike vezane za učesnike i organizatore nereda. Dana 18.10.2020. godine takođe 100% negativnih komentara i stavova u objavljenim tekstovima. Poslednjeg dana, 19.10.2010. godine, 33.33% objavljenih tekstova odnosi se na afirmativne izjave i podršku navijačima koji su izazvali nered. Kvalitativnom analizom ustanovljeno je da se u jednom tekstu pominje neonacizam, tačnije neonacistička simbolika koju je Ivan Bogdanov na stadionu izražavao. Dana 14.10.2010. godine objavljena fotografija sa transparentnom neonacističkom simbolikom. Izostavljen je komentar koji se odnosi na neonacističku simboliku koja je jasno izražena na ovoj objavljenoj fotografiji.

Dnevni list Blic predstavio je javnom mnenju da su za nered u Đenovi odgovorne sve navijačke grupe u Srbiji, ali i predstavnici italijanskog fudbala, odnosno organizatori utakmice, koju su svojim ponašanjem prekinuli navijači, sa pitanjem zbog čega su uspeli da, pored kontrole na ulazu u stadion, unesu baklje i ostale nedozvoljene rekvizite. Aludirajući na krivicu italijanske policije, zbog neadekvatnog reagovanja na nered pre početka utakmice. Uočava se da se u ovom dnevnom listu 37 tekstova odnosi na nered, što predstavlja 3,57% od ukupnih tekstova. I ovaj dnevni list je obrađujući temu, izbegao da komentariše izražavanje transparentne neonacističke simbolike na stadionu u Đenovi. Statistički obrađeni podaci u listu Blic, od ukupno 37 novinskih tekstova koji se odnose na incident, 36 su negativno kritički nastrojeni, a 1 sa stavom podrške (dana 16.10.2010. godine što predstavlja 25% od ukupno objavljenih tekstova o neredima tog dana). Objavljen je jedan tekst koji sadrži izjavu predstavnika domaćeg fudbala.

Slika 1. Fotografija navijača na stadionu u Đenovi⁹

⁹ Fotografija navijača na stadionu u Đenovi objavljena dana 14.10. 2010, 5. str, u dnevnom listu Danas. Fotografija preuzeta sa sajta: <https://www.blic.rs/vesti/hronika/ovog-su-pustili-na-slobodu/dstr1ef>

U dnevnom listu *Politika* uočavamo da se ukupno 44 tekstova odnose na incidente, što procentualno predstavlja 3,57% od ukupno objavljenih. Rezultate statistički obrađenih podataka u listu *Politika*, od ukupno 44 tekstova koji se odnose na incident, 43 su sa negativnim kritičkim stavom, a samo 1 je sa stavom podrške (14.10.2010. godine što predstavlja 5% od ukupno objavljenih tekstova o neredima tog dana). Tekst podrške predstavlja izjavu navijača fudbalskog kluba Partizan sa tekstom: *Podrška nacionalistima*. *Politika* je objavila istu fotografiju Ivana Bogdanova, ali je izostao komentar o značenju simbola koji su transparenti. Neonacističku simboliku koja je jasno izražena na ovoj objavljenoj fotografiji označava desna ruka podignuta u vis, jasan je simbol pozdrava *Heil Hitler*, istetoviran broj 28 na istoj ruci je numerički simbol neonacizma, a predstavlja kombinaciju brojeva 2 i 8, drugo i osmo slovo abecede (B i H), što je skraćenica za organizaciju Blood and Honour (Krv i Čast), crna majica sa simbolom mrtvačke glave (totenkopf), predstavlja poznato obeležje divizije SS trupa.

Na osnovu dobijenih podataka, analizom sadržaja štampe, zaključuje se da je dnevni list *Politika* u najvećem obimu izveštavao o predmetnom događaju, zatim list *Danas* i na kraju list *Blic* koji je najmanje obrađivao ovu temu.

Na osnovu predstavljenih podataka o ukupno objavljenim tekstovima, sa akcentom na negativan kritički stav, kao i pozitivan stav podrške prema učesnicima nereda, zaključuje se da je dnevni list *Politika* u najvećem procentu 97,73% objavio tekstove sa negativnim kritičkim stavom, dok se 2,27% tekstova odnosi na podršku istih. Zatim list *Blic* sa 97,3% negativnih stavova i 2,7% sa tekstovima pozitivno orijentisanih prema učesnicima nereda u Đenovi. I na poslednjem mestu je dnevni list *Danas*, sa 92,86% tekstova koji su negativno orijentisani prema učesnicima nereda, dok se 7,14% objavljenih tekstova odnosi na pozitivan stav podrške izazivačima incidenata koji su se dogodili u Đenovi, 12.10.2010. godine.

6. ZAKLJUČAK

Analizom sadržaja dnevne štampe u Srbiji (dnevnih novina *Danas*, *Blic* i *Politika*) na primeru nereda u Đenovi, odnosno incidenta koji se dogodio na utakmici između reprezentacija Srbije i Italije 12. 10. 2010. godine, dokazano je da mediji selekcijom događaja zaista zadaju teme koje postaju predmet javnih rasprava, te je teorija uspostavljanja dnevnog reda potvrđena u konkretnom slučaju. Tema je najpodrobnije analizirana u prvom istraživačkom periodu, odnosno u prvoj nedelji, dok u sledećoj procenat objava opada, kontinuitet se gubi.

Rezultati predstavljeni u radu ukazuju na činjenicu da analizirani mediji u Srbiji nisu u dovoljnom obimu izveštavali o događaju koji je predmet istraživanja, dok dinamika objavljivanja tekstova o incidentu u Đenovi u odnosu na ostale teme koje su prepoznate kao aktuelne to dokazuje. Na primer, o incidentu su tri dnevna lista od 13. do 19. oktobra 2010. godine objavila ukupno 109 tekstova, a o ostalim temama 2.471. Ovako značajnoj temi trebalo je posvetiti više pažnje u dužem vremenskom periodu.

Polazna pretpostavka da su mediji zauzeli negativan kritički stav prema delovanju navijača je dokazana. U prilog tome idu visoki procenti tekstova u kojima je apostrofirana (*Politika* 97,73%, *Blic* 97,3% i *Danas* 92,86%), a znatno su niži kod pozitivnog stava podrške učesnicima nereda (*Politika* 2,27%, *Blic* 2,7% i *Danas* 7,14%).

Problem propagiranja neonacističkog ideološkog diskursa posredstvom medija je pri-
sutan, samim tim što je izostao komentar u dnevnom listu Danas, dok objavljena fotografija
jasno ukazuje na izražavanje neonacističke simbolike, vizuelni efekat je postignut. Izostav-
ljanjem komentara o tome, izostavljen je i problem neonacizma.

Postavlja se pitanje kredibiliteta nekog medija, koji kreira mišljenje i utiče na stavo-
ve kod recipijenata. Da li, u ovom slučaju dnevna štampa reflektuje stvarnost ili se najpre
medijska slika fiksira, a zatim se u odnosu na nju pokušava saobraziti stvarnost? Odgovore
na ova pitanja treba sagledavati i ubuduće. Potrebno je analizirati uticaje koji mediji imaju
na javno mnjenje. Jedan od odgovora može biti i kontinuiran naučno-istraživački rad na
pronalaženju najsavremenijih metoda sprečavanja razvoja neonacizma. Uz to značajno je
otkriti metode i tehnike regrutovanja mladih ljudi u društvene pokrete koji podržavaju ovu
ideologiju. Ali i razviti tehnike sprečavanja istog, kroz obrazovni sistem.

LITERATURA

- Alcantara, S. R. de. (2015). Skinheads White Power na América do Sul: a internacionalização do discurso nacional-socialista da Blood & Honour. *Revista Espaço Acadêmico*, 15(175), 18-26. Recuperado de <https://periodicos.uem.br/ojs/index.php/EspacoAcademico/article/view/29989>
- Anđelković, N. (2014). *Simboli i propaganda nacizma i neonacizma: master rad*. Niš: [N. Anđelković]
- Balać, D. (2020). *Političke ideologije nogometnih navijača* (Doctoral dissertation, University of Zagreb. Faculty of Kinesiology). DOI:
<https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:117:882464>
- Blic. *Ovog su pustili na slobodu*. Published: 24.04.2013.
<https://www.blic.rs/vesti/hronika/ovog-su-pustili-na-slobodu/dstr1ef>
- Đorđević, I. (2015). *Antropolog među navijačima*. Beograd: Biblioteka XX vek &Knjižara Krug
- Hartley, R.V.L. (1928), *Nokia Bell Labs*, Bell System Technical Journal, Volume 7, Number 3, pp 535 – 563
- Isaković, Z. (1991). *Uvod u propagandu*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva
- Jakšić, B. (mart-april 2011). *Evropski marš. Helsinška povelja - glasilo Helsinškog odbora za ljudska prava u Srbiji*, ISSN 1451-6195. Dostupno na:
<http://www.helsinki.org.rs/> (posećeno 5. januar 2021.)
- Jovanović Dimitriadis, N. (2015). *Uticaj medijskih sredstava na percepciju i evaluaciju oglasenih brendova: doktorska disertacija*. Beograd: [N. Jovanović Dimitriadis]
- Kaneti, E. (2010). *Masa i moć*. Novi Sad: Mediterran publishing
- Kisić, I. (2020). *Desni ekstremizam u Srbiji*. Helsinki: Međunarodni centar za borbu protiv nasilnog ekstremizma Hedayah i Evropska unija
- Kleinnijenhuis, J., & Rietberg, E. M. (1995). Parties, media, the public and the economy: Patterns of societal agenda-setting. *European journal of political research*, 28, 95-95.
- Maxson, F. A. E. C. L., & Esbensen, F. A. (2012). *Youth Gangs in International Perspective*
- Miljković, Đ. (1975). *Politička enciklopedija*. Beograd: Savremena administracija

- Miljević, M. (2007). *Metodologija naučnog rada*. Pale: Univerzitet u Istočnom Sarajevu - Filozofski fakultet
- McCombs, M. E., & Shaw, D. L. (1972). *The agenda-setting function of mass media*. *Public opinion quarterly*, 36(2), 176-187.
- Nišić, V., & Plavšić, D. (2014). *Uloga medija u konstruisanju društvene stvarnosti*. *Sociološki diskurs*, 4(7). DOI: <https://doi.org/10.7251/SOCSR1407071N>
- Norbert, V. (1973). *Kibernetika i društvo: ljudska upotreba ljudskih bića*. Beograd: Nolit
- Radović Jovanović, J. (2014). *Uticao medija na koncept realnosti i kulturne obrasce ponašanja: doktorska disertacija*. Beograd: [J. Radović Jovanović]
- Radović, V. (2018). *Uvod u metodologiju medijskog istraživanja*. Niš: Talija izdavaštvo
- Radojković, M., Miletić M. (2005). *Komuniciranje, mediji i društvo*, Novi Sad: Budućnost Zrenjanin
- Radojković, M., Đorđević T. (2005). *Osnovi komunikologije*. Beograd: Čigoja štampa
- Salh, A. (2017). *Uticao masovnih medija na politiku*. Istraživački medijski centar- Podgorica, 195.
- Subošić, D., Vučković, G., Milojković, B., & Kekić, D. (2013). *Povezanost napada na sportske sudije i prekida sportskih priredbi u Republici Srbiji*. Zbornik sažetaka/ Međunarodna naučna konferencija Efekti primene fizičke aktivnosti na antropološki status dece, omladine i odraslih, Beograd, 11-12. decembar 2013. (pp. 29-30). Beograd: Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja.
- Šurbatović, J. (2014). Sport i savremene tehnologije: Upotreba novih medija u sportu. *Sinteza 2014-Impact of the Internet on Business Activities in Serbia and Worldwide*, 160-165. DOI: <https://doi.org/10.15308/sinteza-2014-160-165>
- Šušnjić, Đ. (1976). *Ribari ljudskih duša: ideja manipulacije i manipulacija idejama*. Beograd: Mladost
- UEFA. *The world most watched annual sporting event*.
- https://www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/competitions/Final/02/11/18/28/2111828_DOWNLOAD.pdf
- Vejnović, D. (2014). *Nasilje i sport: uzroci, posledice i strategije prevazilaženja*. Banja Luka: Evropski defendologija centar za naučna, politička, ekonomska, socijalna, bezbjednosna, sociološka i kriminološka istraživanja
- Veljanovski, R. (2011). Mediji između biznisa, politike i odgovornosti prema javnosti. *Godišnjak FPN*, (06), 405-418. DOI: <http://www.fpn.bg.ac.rs/category/publikacije/godisnjak/>
- *Zakon o zabrani manifestacija neonacističkih ili fašističkih organizacija i udruženja i zabrani upotrebe neonacističkih ili fašističkih simbola i obeležja*. Objavljen na portalu JP Službeni glasnik br 41/2009. Dostupno na: https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_zabrani_manifestacija_neonacistickih_ili_fasistickih_organizacija_i_udruzenja_i_zabrani_upotrebe_neonacistickih.html (posećeno septembra 2020).
- <https://pravno-informacioni-sistem.rs/arhslgl/numberOverview/sgarh/20608>
- [imdb.com/name/nm1790741/bio](https://www.imdb.com/name/nm1790741/bio)
- https://www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/competitions/Final/02/11/18/28/2111828_DOWNLOAD.pdf

Nevena Anđelković
Milica Jovanovic

UDK: 316.776.33:070(497.11)“2020”
UDK: 316.648:32.019.5
DOI: 10.5937/MegRev2303219A
Originalni naučni rad
Primljen 20.01.2023.
Odobren 30.09.2023.

THEORY OF ESTABLISHING THE AGENDA THROUGH THE CONTENT ANALYSIS OF THE DAILY PRESS IN SERBIA – AS AN EXAMPLE OF THE DISORDER IN GENOA

Summary: *With the development of the media, media manipulation also developed. The influence of the media on public opinion today is great. Throughout the history of the existence of the media until today, the messages placed have had the goal of penetrating the subconscious of the recipient. Theorists, supporters of the sociocentric and mediacentric approach are on opposite sides, but they agree on one thing, and that is the fact that the media has influenced and changed the lives of people in modern civilization in many ways. In the research of social phenomena and processes, the method of scientific investigation has a wide application and is suitable for the analysis of sociological-media phenomena. The content analysis included all the newspaper texts of the daily newspapers Politika, Danas and Blic, in the period from October 13 to 19, 2010, which determined the way in which the media presented the event of the riots in Genoa to the public. The media's reshaping of the image of reality is confirmed by the example of the incident that took place at the match between the national team of Serbia and Italy on October 12, 2010. The aim of the research is to determine the way and scope in which the media presented the event to the public. The media reported to the public in Serbia to an insufficient extent and in an inadequate manner.*

Key words: *media, media manipulation, Agenda setting theory, neo-Nazi ideological discourse, riots in Genoa.*